

KORDUMA KIPPUVAD KÜSIMUSED RIIGIABI JA VÄHESE TÄHTSUSEGA ABI KOHTA

1. Kuidas tunda ära riigiabi?

Riigiabi mõiste tuleneb Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõikest 1, kuid täpset definitsiooni seal ei anta. Artikli 107 lõikest 1 on tuletatud 4 kriteeriumit (vahel ka 5 või 6 kriteeriumit), mis kõik peavad olema täidetud üheaegselt, et toetus või soodustus oleks riigiabi.

Kui vastus järgmisele **neljale** küsimusele on „jah“, on peaaegu kindlasti tegemist riigiabiga:

1) Kas abi antakse riigi poolt või riigi vahenditest?

- Riigi all mõistetakse nii riiki otseselt kui ka kohalikku omavalitsust.
- Riigi vahendite all aga nt riigi kontrolli all olevat asutust või organisatsiooni. Samuti on riigi vahenditega tegemist, kui abi antakse maksusoodustusena või tegemist on struktuurivahenditega.

2) Kas abi annab majandusliku eelise selle saajale võrreldes teiste ettevõtjatega?

- Esmalt peab vaatama, kas tegemist on ettevõtjaga ehk kas abisaaja tegeleb majandustegevusega. Majandustegevus on mistahes tegevus, mis seisneb kaupade ja teenuste pakkumises turul. Tähtis ei ole abisaaja juriidiline vorm, omandivorm või kasumi teenimine – ka spordiklubi, kohaliku omavalitsuse üksus või mittetulundusühing võib tegeleda majandustegevusega, kui ta pakub kaupu või teenuseid. Kui üksus tegeleb nii majandustegevuse kui mittemajandustegevusega, loetakse teda ettevõtjaks vaid seoses majandustegevusega.
- Eeliseks loetakse iga majanduslikku kasu, mida ettevõtja ei oleks saanud tavalistes turutingimustes, s.o ilma riigi sekkumiseta. Eeliseks loetakse näiteks miiteainult toetust, vaid ka sooduslaenu, riigivara kasutada andmist alla turuhinna jms. Eelise välistab, kui riik käitub nagu seda teeks sarnanne turuoperaator.

3) Kas abi on valikuline?

- Valikulisusele viitab, kui abi on ette nähtud vaid teatud ettevõtjatele (näiteks ainult väikestele ettevõtjatele) või ettevõtjate grupile (nt ühe sektori ettevõtjatele) või ainult ühe piirkonna ettevõtjatele. Valikulisusega on samuti tegemist siis, kui abi antakse kaalutusõiguse alusel, mitte automaatsed (näiteks kui toetuse saamiseks tuleb esitada taotlus ja taotlust rahuldatakse, kui teatud tingimused on täidetud).

4) Kas abi moonutab või võib moonutada konkurentsi ja mõjutada kaubandust liikmesriikide vahel?

- Kui abi tugevdab või parandab abisaaja positsiooni võrreldes tema konkurentidega, siis tõenäoliselt on tegemist kasvõi potentsiaalse konkurentsi moonutamisega. Praktilistel kaalutlustel eeldatakse, et kui riik annab ettevõtjale rahalise eelise liberaliseeritud sektoris, kus on või võib olla konkurents, on tegemist konkurentsi moonutamisega. See, et abi saav ettevõtja või antav abisumma on väike, ei välista iseenesest liikmesriikidevahelise konkurentsi moonutamise ohtu.
- Abi võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust isegi siis, kui abisaaja ei osale vahetult piiriüleses kaubanduses, kuna võib muuta teiste liikmesriikide ettevõtjate turule sisenemise keerulisemaks.

- Siiski on Euroopa Komisjon mitmel juhul leidnud, et teatud tegevustel on vaid kohalik mõju ning seetõttu ei mõjuta selliste tegevuste toetamine ka liikmesriikidevahelist kaubandust. Näited komisjoni otsuste kohta, kus komisjon tuvastas, et toetus ei ole suuteline mõjutama liikmesriikidevahelist kaubandust ja seega ei ole tegemist riigiabiaga on toodud [riigiabi mõiste teatise](#) punktis 197.

Euroopa Komisjon on oma 2016. a [riigiabi mõiste teatises](#) selgitanud põhjalikult kõiki 4 kriteeriumit.

Kasuta riigiabi tuvastamiseks allolevat skeemi:

1. Kas tegemist on ettevõtjaga?
2. Kas tegemist on majandustegevusega?
3. Kas abi antakse riigi (sh KOVi) poolt või vahenditest (toetusena, sooduslaenuna, madalama rendihinnana, garantiina vms)?
4. Kas ettevõtja saab eelise võrreldes konkurentidega (sh kas kaetakse ettevõtja kulud, mida ta tavaolukorras oleks ise pidanud katma)?
5. Kas abi on valikuline, s.o kas tegemist on ühele ettevõtjale, ettevõtjate grupile, teatud piirkonna ettevõtjatele suunatud meetmega?
6. Kas abi võib kasvõi potentsiaalselt moonutada konkurentsi ja kaubandust EL liikmeriikide vahel?

Kui toetus, soodustus vms kvalifitseerub riigiabiks, tuleb abi andmisel järgida Euroopa Liidu riigiabi reegleid. Täpsemalt vaata Rahandusministeeriumi [riigiabi kodulehel](#) asuvast riigiabi käsiraamatust.

Küsimuste korral tuleks pöörduda Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna poole aadressil riigiabi@fin.ee.

2. Mis on vähese tähtsusega abi?

Vähese tähtsusega abi on väikeses mahus antav abi, mille kohta Euroopa Komisjon on leidnud, et see ei mõjuta liikmesriikidevahelist konkurentsi ja kaubandust.

Vähese tähtsusega abi võib anda kuni 200 000 eurot kolme järjestikuse majandusaasta jooksul ühe ettevõtja kohta. Tähele tuleb panna, et 200 000 eurone ülempiir kehtib kõigist erinevatest allikatest antud vähese tähtsusega abi kohta kokku. Näiteks, kui ettevõtja on saanud vähese tähtsusega abi nii Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest, Keskkonnainvesteeringute Keskusest kui ka Töötukassast, siis kõik need toetused kokku ei tohi ületada 200 000 eurot.

Maanteetranspordi ettevõtjatele kehtiv vähese tähtsusega abi ülempiir on 100 000 eurot kolme jooksul ettevõtja kohta.

Põllumajandustoodete tootmiseks ja kalandussektori ettevõtjatele kehtivad erinevad vähese tähtsusega abi piirmäärad (vastavalt 15 000 eurot ja 30 000 eurot kolme aasta jooksul ettevõtja kohta).

Vähese tähtsusega abi kohta loe täpsemalt Rahandusministeeriumi [riigiabi kodulehelt](#).

Seda, kui palju on ettevõtja saanud vähese tähtsusega abi ja kui palju oleks tal veel võimalik sellist abi saada (kui suur on ettevõtja vähese tähtsusega abi vaba jääk) saab kontrollida [Rahandusministeeriumi kodulehel](#) olevast päringust.

Vähese tähtsusega abi andmise siseriiklikud protseduurireeglid on sätestatud [konkurentsiseaduse](#) §-s 33.

3. Mida teha, kui kavandatakse riigiabi või vähese tähtsusega abi andmist?

Abimeetme kavandamisel on vaja eelnevalt analüüsida, kas meede võib sisaldada riigiabi (vt KKK küsimus nr 1)

Kui vastus on “jah, meede sisaldab või võib sisaldada riigiabi andmist”, on vaja kindlaks teha, millisel eesmärgil ehk milliste Euroopa Komisjoni suuniste, raamistike, teatiste või grupierandi määruste alusel abi anda saaks. Selleks on Rahandusministeeriumi [riigiabi kodulehel](#) (vt Riigiabi materjalid) asuva riigiabi käsiraamatu osas IV toodud tabeli kujul kokkuvõtted enim rakendatavatest abi andmise tingimustest.

Eristada tuleb riigiabi, mis vastab Euroopa Komisjoni riigiabi üldise grupierandi määruse tingimustele (vt grupierandiga hõlmatud riigiabist täpsemalt ka Rahandusministeeriumi [riigiabi kodulehelt](#)) ja riigiabi, mille andmiseks on vajalik eelnevalt taotleda Euroopa Komisjoni luba.

Grupierandiga hõlmatud riigiabi kohta riigiabi andmise loa taotlust esitada pole vaja, selle asemel tuleb koostada grupierandi teatis, mis peab Euroopa Komisjonini jõudma hiljemalt 20 tööpäeva pärast abikava rakendumist (s.o näiteks 20 tööpäeva pärast ministri määruse jõustumist). Grupierandi teatise esitamise seonduvad protseduurireeglid on sätestatud [konkurentsiseaduse](#) §-s 34².

Kui abimeede ei lähe üldise grupierandi määruse alla, siis tuleb esitada Euroopa Komisjonile riigiabi loa taotlus. Riigiabi loa taotlemisega seotud protseduurireeglid on sätestatud [konkurentsiseaduse](#) §-s 34¹ (riigiabi loa taotlus = riigiabi teatis). Arvestada tuleb sellega, et riigiabi loa saamine on pikk protsess, mis võib kesta ca aasta. Enne loa saamist ei tohi abi andmisega alustada.

Riigiabi ja grupierandi teatiste esitamine toimub elektrooniliselt Euroopa Komisjoni veebipõhise süsteemi SANI2 kaudu. Täpsem teave on Rahandusministeeriumi riigiabi kodulehel aadressil <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigiabi/riigiabi-teatiste-esitamise-kord-ja-vormid> .

4. Mis on abikava?

Abikava mõiste on defineeritud [Euroopa Nõukogu määruse \(EL\) 2015/1589](#) artikli 1 punktis d:

„abikava” – mis tahes õigusakt, mille alusel võidakse ilma edasiste rakendusmeetmeteta anda individuaalset abi õigusaktis üldiselt ja abstraktselt määratletud ettevõtjatele, ja mis tahes õigusakt, mille alusel võidakse anda eriprojektiga sidumata abi ühele või mitmele ettevõtjale määramata ajaks ja/või määramata ulatuses.

Eesti kontekstis on abikavadeks tavaliselt nt määrus, käskkiri, finantseerimise kord, aga ka seadus, mille alusel võib teatud kindlatel tingimustel anda riigiabi või vähese tähtsusega abi mitmele ettevõtjale.

5. Mis on üksikabi?

Üksikabi (ka „individuaalne abi“) on defineeritud [Euroopa Nõukogu määruse \(EL\) 2015/1589](#) artikli 1 punktis e:

„individuaalne abi“– abi, mida ei anta abikava raames, ja abikava raames antav abi, millest tuleb teatada.

Üksikabi andmiseks sõlmitakse tavaliselt leping.

6. Mis on väikese ja keskmise suurusega ettevõtte

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtte määramisel tuleb arvesse võtta järgmisi kriteeriumeid:

<u>Suurus</u>	ja	<u>Vahendid</u>
• Töötajate arv		• Omandisuhted
• Käive		• Partnerlus
• Bilansimaht		• Seosed

Euroopa Komisjon loeb väikese ja keskmise suurusega ettevõtteks (VKE) ettevõtet, mis vastab järgmistele kriteeriumidele:

Keskmise suurusega ettevõtte

- vähem kui 250 töötajat;
- aastakäive ei ole suurem kui 50 miljonit eurot või aasta bilansimaht ei ületa 43 miljonit eurot
- ettevõtte on autonoomne*

Väikese suurusega ettevõtte

- vähem kui 50 töötajat;
- aastakäive ei ole suurem kui 10 miljonit eurot või aasta bilansimaht ei ületa 10 miljonit eurot;
- ettevõtte on autonoomne*
-

* *Autonoomne ettevõtte tähendab, et ta on kas täielikult iseseisev (s.t tal ei ole osalust teistes ettevõtetes ja ühelgi ettevõttel ei ole osalust selles ettevõttes) või tema osalus teises ettevõttes või teise ettevõtte osalus selles ettevõttes on väiksem kui 25%.*

Kui tegemist ei ole autonoomse ettevõttega, tuleb VKE määramisel arvesse võtta ka seotud ettevõtte ja/või partnerettevõtte andmed:

- ettevõtte andmetele tuleb liita 100% tütar- või emettevõtte (seotud ettevõtte) andmed;
- kui ettevõttega seotud ettevõttel on omakorda seotud ettevõtteid, siis nende andmed tuleb ka 100% arvesse võtta;
- kui ettevõttega seotud ettevõttel on partnerettevõtteid, siis tuleb seotud ettevõtte andmetele liita ka tema partneri andmed vastavalt osalusele;
- kui ettevõttel on partnerettevõtteid (osalus 25-50%), tuleb lisada vastavalt osaluse suurusele ka partnerettevõtte andmed;
- kui partnerettevõttel on omakorda seotud ettevõtteid (osalus >50%), tuleb eelnevalt partnerettevõtte ja temaga seotud ettevõtte andmed liita;
- partnerettevõtte partnerettevõtetete andmeid arvutuses arvesse võtta ei tule.

Täpsemalt saab VKEdede määratluse kohta lugeda Rahandusministeeriumi [riigiabi kodulehel](#) (vt Riigiabi materjalid) asuvast VKE määramise juhendist.

7. Kas riigiabi või vähese tähtsusega abi võib anda eksporditegevusteks?

Ei, vastavalt WTO reeglitele on ekspordiabi andmine keelatud.

Ekspordiabi on defineeritud kui abi, mida antakse tegevuseks, mis on seotud ekspordiga kolmandatesse riikidesse või liikmesriikidesse, täpsemalt selline abi, mis on vahetult seotud eksporditavate koguste, turustusvõrgu loomise ja toimimise või muude eksportimisest tulenevate jooksvate kuludega (vt nt [Euroopa Komisjoni määruse nr 1407/2013](#) artikli 1 lõike 1 punkt d). Samuti on keelatud abi, mille tingimuseks on kodumaiste toodete kasutamine importtoodete asemel (vt samas, artikli 1 lõike 1 punkt e).

Ekspordiabi all peetakse silmas nt abi, millega rahastatakse turustusvõrgu loomist ja toimimist teistes liikmesriikides või kolmandates riikides, samuti ekspordijuhi palgakulude katmist.

Abi, millega kaetakse messidel osalemise kulud või uue toote turuletoomiseks või olemasoleva toote teises liikmesriigis või kolmandas riigis asuvale uuele turule viimiseks vajalike uuringute või nõustamisteenuste kulud, ei loeta ekspordiabiks.

Samuti ei loeta ekspordiabiks investeeringuabi eksportivale ettevõttele, kui sellise abi andmine ei ole seotud eksporditavate kogustega (vt Euroopa Kohtu kaasus [C-518/16](#)).

8. Kas riigiabi reeglid kehtivad ka struktuuritoetuste puhul?

Struktuuritoetuste puhul on samuti tegemist riigi vahenditega, kuna riigi ametiasutused võivad neid vahendeid kasutada omal äranägemisel (eriti seoses abisaajate valikuga). Seega tuleb ka struktuuritoetuste puhul arvestada riigiabi reeglitega.

9. Milliseid vahendeid ei peeta riigi vahenditeks?

Vahetult Euroopa Liidu programmide nagu Horisont 2020, COSME või Euroopa Investeerimispannga ja Euroopa Investeerimisfondi vahenditest antavaid toetusi ei loeta riigi vahenditeks, kuna riigi ametiasutustel puudub igasugune kaalutusõigus nende andmise osas. Seega eelnimetatud toetused ei ole riigiabi.

Kui aga riik kaasfinantseerib nt Horisont 2020 raames saadud projekti, loetakse riiklik kaasfinantseerimine riigiabiks.

10. Projekti kallinemine, riigiabi ergutav mõju

Riigiabi ei tohi anda, kui abil puudub ergutav mõju. See tähendab, et taotleja ei tohi alustada projekti tegevustega (sh ei tohi sõlmida lepinguid, võtta siduvaid kohustusi jms) enne, kui ta on esitanud abi andjale taotluse abi saamiseks.

Kui pärast taotluse esitamist ja abi andja poolt toetuse rahuldamise otsuse tegemist selgub, et projekti kulud on suurenenud (nt riigihanke tulemusel), siis abi andja ei tohiks toetust suurendada, kuna Euroopa Komisjoni arvamusel puudub (uuel) abil ergutav mõju.

Kui on võimalus, et projekti kulud võivad võrreldes esialgselt taotletuga suureneda, tuleks seda kajastada juba algses taotluses ning ka abi andja peab taotluse rahuldamise otsuses sellise võimaluse sätestama (sh maksimaalse võimaliku abisumma ja kui asjakohane, maksimaalse abi osakaalu).